

KROKOV

NA OCHRANU SPOTREBITEĽA

OBRANA OBČANOV PRED ÚŽEROU
A ÚŽERNÍCKYMI PRAKTIKAMI
NEBANKOVÝCH SUBJEKTOV

JUDr. Monika Jankovská

[brániťsaoplatí.sk](http://braniťsaoplatí.sk)

Vážení spolubčania,

žijeme v čase, keď je na Slovensku až 60% domácností odkázaných na úvery a pôžičky. Na úvery a pôžičky, ktoré sú mnohokrát nevyhnutné na chod domácnosti, výchovu detí či na kúpu liekov. **Na úvery a pôžičky, ktoré sa stávajú súčasťou života väčšiny ľudí na Slovensku.**

Je smutnou realitou, že množstvo dlžníkov v tomto ekonomicky a sociálne ťažkom období nestíha splácať svoje záväzky a dostáva sa do bezvýchodiskovej situácie - na splatenie starého dlhu si musia znova a znova požičiavať, a tak to ide stále dokola. Čo je dôvodom tohto stavu?

Na základe mojich skúseností sú najčastejším dôvodom tejto nelichotivej situácie neúmerne **predražené pôžičky a úvery**. Často sú nesplateľné a aj keď ich spotrebiteľ priebežne spláca, jeho dlh naďalej nekontrolovateľne narastá a pôžička sa tak stáva jeho nekončiacou sa nočnou morou.

Bežne existujú prípady, keď spotrebiteľia splácajú úvery ďalšími úvermi až nastáva situácia, že im ich mesačný príjem nepostačuje na krytie výdavkov domácnosti. Ako ešte splácať všetky predražené úvery! Tento stav v našej spoločnosti je neudržateľný, vedie priamo k narušeniu sociálnych štruktúr, ohrozovaniu rodiny a dokonca aj života bežných ľudí. Preto sa nebojím povedať, že to, s čím tu dnes všetci bojujeme, môžeme nazvať aj jednoduchým slovom - **úžera!**

Aj keď sa to na prvý pohľad nezdá, úžera je dnes doslova prirodzenou súčasťou života bežných občanov. Ľudia si zvykli, že za úver v nebankovej spoločnosti sa musí zaplatiť často viac ako 20, 30, 40 a viac percent ročne! Z prípadov, ktoré sama poznám, musím, žiaľ, konštatovať, že úžera sa stala bežnou súčasťou života, nad ktorou sa niektorí už hlbšie ani nezamýšľajú. Toto však v žiadnom prípade nie je v poriadku! Možno je to podľa uverových zmlúv dohodnuté, ale rozhodne nie zákonné a spravodlivé!

A práve tu musí štát začať lepšie chrániť svojich občanov a zabrániť, aby úverové a pôžičkové vzťahy doslova likvidovali rodiny. A to bez ohľadu na to, či sa hovorí o mladých ľuďoch, strednej generácii či dôchodcoch, lebo úžera, či slušnejšie povedané predraženie pri požičívaní peňazí spotrebiteľom dosiahla už dnes stav ohrozovania všetkých kategórií spoluobčanov, ktorí sú závislí od úverov alebo pôžičiek.

Táto brožúra je už v poradí treťou, ktorú vydávam na ochranu práv občanov-spotrebiteľov v rámci posilňovania právneho vedomia a šírenia myšlienky, že **brániť sa, sa vždy oplatí**. Verím, že naplní svoj cieľ a pomôže ľuďom v spoločnom boji proti úžere a úžerníckym praktikám najmä nebankových subjektov.

Monika Jankovská
 štátna tajomníčka Ministerstva spravodlivosti SR

Úžera na Slovensku?

ÁNO!

Na prvý pohľad by sa zdalo, že pojem úžera sa spája s temným stredovekom či zneužívaním núdze chudobných ľudí... Ako to však inak nazvať, keď si v 21. storočí na Slovensku požičiate 100 eur a za mesiac musíte vrátiť 200 eur?

Základom presadzovania úžery pri požičívaní peňazí sú nemorálne zmluvy, ktoré sa dnes opierajú o nedokonale zákony a medzery v práve, ktoré dokážu využiť a zneužiť silné subjekty na trhu, ktorými sú práve poskytovatelia úverov a pôžičiek.

Zákon nie vždy znamená spravodlivosť a som presvedčená, že ak zákony čo i len nepriamo umožňujú úžeru, musia sa pomocou dobrých mravov vykladať tak, aby zmluvy pripravované poskytovateľmi úverov a pôžičiek nikomu neškodili a neumožňovali presadzovanie úžery a poškodzovanie práv subjektu, ktorý je v zmluvnom vzťahu slabší.

V tejto súvislosti odmietam aj dve v práve dlhodobo zaužívané zásady: prvou je, že **neznalosť zákona neospravedlňuje**. Toto tvrdenie je v praxi už prekonané potrebou chrániť práva slabšieho. Jednoducho spotrebiteľovi nemôže ani poskytovateľ úveru alebo pôžičky, ani súd vyčítať, že má poznať všetky svoje práva. Toto potvrdil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojich rozhodnutiach z roku 2012 (sp. zn. 6 Cdo 1/2012).

Druhou dlhodobo presadzanou zásadou je, že všetko, čo je napísané v zmluve, platí – právnickým jazykom povedané pactsunt servanda (zmluvy sa musia dodržiavať). Odmietam aj toto tvrdenie, pretože práve u spotrebiteľov zisťujeme, že početné zmluvné podmienky, ale niekedy aj celé zmluvy sú od začiatku neplatné a nemôžu

spotrebiteľa zaväzovať k nemorálnym plneniam. V praxi som sa stretla s množstvom prípadov, keď podľa môjho názoru zmluvy boli neplatné pre úžeru, neprimerané podmienky a nekalé obchodné praktiky. Skryté poplatky v zmluvách spôsobujú, že od spotrebiteľa sa niekedy požaduje celková odplata až 70 a viac percent navyše. Takejto praxi musíme urobiť koniec!

Ako bývalá trestná sudkyňa porovnávam úžeru v občianskom práve s vraždou, ktorá je v trestnom práve tým najzávažnejším zločinom proti ľudskému životu. **Úžera v občianskom práve je tým najzávažnejším previnením proti dobrým mravom, ktoré sú jednou zo základných hodnôt, na ktorých stojí naša spoločnosť.** Preto úžeru prirovnávam až k trestnému činu vraždy a som presvedčená, že tak ako za vraždu v trestnom práve, aj za úžeru v občianskom práve musí zákon stanoviť ten najprísnejší trest. Pri úžere je týmto trestom **absolútna neplatnosť úžernej zmluvy, na ktorú musí súd v akomkoľvek súdnom konaní prihliadať z úradnej moci, aby poskytol ochranu práv pred úžerou.**

Do slovenského právneho poriadku po viac ako šesťdesiatich rokoch zavádzame definíciu úžery, ktorá bude slúžiť práve na ochranu slabších a zabezpečí im, aby ich nezaväzovala zmluva, pri ktorej niektoré zneužije tieseň, neskúsenosť, rozumnosť, ľahkomyselnosť, finančnú závislosť alebo neschopnosť plniť záväzky druhej strany a dá sebe alebo inému sľúbiť alebo poskytnúť plnenie, ktorého majetková hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere.

Čo je to ÚŽERA?

Úžera predstavuje taký právny inštitút, ktorý je dôvodom absolútnej neplatnosti právneho úkonu (uzavretej zmluvy), ktorý sa od nepamäti používal v občianskom práve. Cieľom právnej úpravy úžery bolo chrániť ľudí pred zneužívaním nadvlády veriteľov a požadovaním neprimeranej odplaty za poskytnutie peňažných prostriedkov (pôžičky, úveru), ak súčasne bola zneužitá slabosť dlžníka. Napriek tomu, že už právo starovekého Ríma poznalo úžeru, v Slovenskej republike nie je v súčasnosti upravená. Je preto na mieste sa pýtať, prečo je to tak a komu to vyhovuje?

Úžeru upravovalo občianske právo naposledy v roku 1950; nový Občiansky zákonník (platný od roku 1964) úpravu však neprevzal a do právneho poriadku Slovenskej republiky nebola začlenená ani pri zmene spoločenského režimu, ani pri zmenách Občianskeho zákonníka v roku 1992. Platí však, že úžerné plnenie nikdy nemôže mať oporu v práve, je vždy v rozpore s dobrými mravmi a základnými pravidlami slušnosti v zmluvách. Iba vďaka dobrým mravom pretrvala v našom právnom poriadku určitá miera ochrany pred úžerou. Pri úžere je vždy dôležité posúdiť zneužitie tiesne a ďalších slabostí zmluvnej strany a súčasne zvážiť hrubý nepomer sľúbeného alebo poskytnutého protiplnenia.

Časť právnickej obce, reprezentujúca najmä silné finančné skupiny a veriteľov, si myslí, že úžeru v Občianskom zákonníku netreba upravovať. Prax a skúsenosti bežných ľudí, často odkázaných na úvery alebo pôžičky, však svedčia o úplnom opaku – ako ukazuje prax požíčavania peňazí, úžera v praxi neraz previtá a v právnom poriadku nejstvie také ustanovenie zákona, ktoré by úžernú zmluvu vyhlasovalo za neplatnú a zakazovalo ju.

Komu tento stav vyhovuje, je otázkou na všetkých, čo tvoria a ovplyvňujú zákony. Ak v praxi o úžeru nie je núdza a napriek tomu ju zákony výslovne neupravujú, je nanajvýš neobvyklé, že tento stav pretrváva tak dlho. Nemožno sa zbaviť pocitu, že tento stav niekomu vyhovuje. Aj toto však musí raz skončiť.

V praxi sa evidujú početné prípady neprimerane vysokej požadovanej odplaty, ktorá v konečnom dôsledku vedie k tomu, že spotrebiteľia nie sú schopní plniť svoje dlhy, hromadne narastá neschopnosť splácať záväzky a nekonečné úvery a pôžičky. Táto skutočnosť vedie v spoločnosti až ku konkrétnym životným tragédiám a odkázanosti poškodených občanov na štát a štátne dávky. Pozrime sa, čo uvádzajú štatistiky požadovanej výšky odplaty z článku z monitoringu tlače?

Porovnanie štyroch nebankových spoločností: PREPLATÍTE STOVKY EUR

KEŠOVKA	
Požičiam si:	650 € na 13 mesiacov
Mesačná splátka:	89 €
Úroková sadzba:	140 %
Preplatím:	548 €

COFIDIS	
Požičiam si:	1 000 € na 24 mesiacov
Mesačná splátka:	57 €
Úroková sadzba:	36 %
Preplatím:	356 €

PROFI CREDIT	
Požičiam si:	1 500 € na 24 mesiacov
Mesačná splátka:	104 €
Úroková sadzba:	54 %
Preplatím:	133 €

FERRATUM	
Požičiam si:	350 € na 30 dní
Jediná splátka po 30 dňoch:	483 €
Úroková sadzba:	456 %
Preplatím:	133 €

Zdroj: FinančnaHitparada.sk, citované podľa: <http://www.pluska.sk/spravy/ekonomika/nenasytne-slovenske-nebankovy-urokova-sadzba-aj-456-percent.html>

ÚŽERA A ÚŽERNÉ PRAKTIKY v slovenskej realite

TRI NAJČASTEJŠIE VYUŽÍVANÉ ÚŽERNÉ PRAKTIKY:

1. V zmluve sa uvedie tzv. zmluvná odmena, ktorá neraz tvorí 60 až 80% požičanej istiny, pričom v zmluve sa vôbec neuvádzajú úroky požadované od spotrebiteľa – veriteľ vyhlasuje, že úver alebo pôžička sú bezúročné a bez poplatkov. V skutočnosti však spotrebiteľ zaplatí odplatu vo výške 60 až 80 %, ktorou je neraz vopred požadovaná odmena.
2. Veriteľ uvedie v zmluve, že spotrebiteľ je povinný vrátiť istinu navýšenú o 80 až 90%, pričom vo všeobecných obchodných podmienkach sa uvádza, že tretina z požadovanej odplaty sú úroky, tretina poplatky spojené s poskytnutím úveru a ďalšiu tretinu tvorí odmena veriteľa za poskytnutie úveru. Túto praktiku bližšie rozoberáme na príklade; v skutočnosti ide opäť o skrývanie skutočnej odplaty do poplatkov a o klamanie spotrebiteľa.
3. Spotrebiteľ požiada o úver napr. 10.000 eur na obdobie troch rokov, veriteľ však v zmluve uvedie, že spotrebiteľovi požičal 20.000 eur, a to bezúročne, pričom skutočne mu poskytol len 10.000 eur. Tu je zrejmé, že spotrebiteľ spláca celkovú sumu 20.000 eur, a tým podstatne preplatí celý skutočne požičaný úver, pričom odplata je 10.000 eur, t.j. 100% a každoročne 33,33%.

Na trhu je niekoľko stotisíc zmlúv spoločností, u ktorých celková odplata za rok je 98%. To znamená, že si požičiate 200 eur a za rok musíte vrátiť 398 eur. Zmluvné podmienky však ustanovujú, že tretina z celkovej odplaty je úrok, tretina poplatok za spracovanie

alebo za iné administratívne náklady a tretina sú rôzne iné poplatky. **V praxi tak dlhodobou previtá snaha zahmlievať skutočnú odplatu a túto skrývať do rôznych poplatkov.** Treba však dodať, že z výkladu je zjavné, že aj v týchto prípadoch ide o celú sumu odplaty, ktorá je akoby „skrytým úrokom“. **V praxi sa tak pravidelne stretávame so skrývaním celkovej odplaty za požíčanie peňažných prostriedkov v rôznych účelovo uplatňovaných poplatkoch, ktorými sa navyšuje celkový dlh spotrebiteľa.**

Uvádzané príklady vychádzajú z reality právnych vzťahov na Slovensku. Na mieste je preto otázka, či a ako je úžera postihovaná. V trestnom práve poznáme trestný čin úžery, ktorý je upravený užšie ako navrhovaná civilnoprávna úžera. Na mieste je však otázka, či sa úžera v trestnom práve stíha. Odpoveď nie je taká komplikovaná, ako by sa mohlo zdať. Zo štatistik orgánov prokuratúry možno zistiť, že obžaloby vo veci úžery prokurátori takmer vôbec nepodávajú a na Slovensku neexistuje ani jeden právoplatne odsúdený človek za úžeru, v rámci vzťahov požíčavania peňažných prostriedkov podnikateľmi-veriteľmi, napríklad nebankovými subjektmi. O to viac, že úžeru trestné právo fakticky vôbec nepostihuje, dovoľava sa spoločnosť jej úpravy v občianskom práve, kam nevyhnutne aj historicky patrí. Práve v Občianskom zákonníku je priestor na širšiu právnu úpravu inštitútu úžery, keďže trestné právo musí byť prísne formálne a jeho pravidlá písané reštriktívne, aby nedochádzalo k trestaniu ľudí, ktorí mali byť postihnutí sankciami občianskeho práva. **Občiansky zákonník z tohto dôvodu ponúka na úpravu inštitútu úžery podstatne väčší priestor.**

ÚŽERA

do Občianskeho zákonníka

Za ostatné obdobie čoraz viac rezonujúca problematika úžery v živote bežných spotrebiteľov viedla nakoniec k tomu, že poslanci Národnej rady Slovenskej republiky za stranu SMER-SD v spolupráci s Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky pripravili viaceré zásadné zmeny zákonov, ktoré majú ochrániť ľudí hlavne pred úžerou a úžerníckymi praktikami poskytovateľov úverov a pôžičiek (v Národnej rade Slovenskej republiky sú návrhy vedené pod číslom tlaču 850).

Návrhy zmien zákonov boli pripravené v reakcii na pretrvávajúce porušovanie práv spotrebiteľov, ktoré sa dlhodobo potvrdzuje práve pri poskytovaní peňažných prostriedkov spotrebiteľom a spája sa najčastejšie s činnosťou tzv. nebankových subjektov.

Na finančnom trhu sa vyskytujú spoločnosti, ktoré využívajú nedostatky právnej úpravy a spotrebiteľom poskytujú finančné prostriedky pri celkových nákladoch, ktoré dosahujú niekedy až stovky percent navýšenia oproti požičanej sume. K neprimeraným úrokom pristupujú početné poplatky, ktoré zvyšujú celkové náklady pôžičky alebo úveru a je skutočnosťou, že spotrebiteľ pri úvere 200 eur musí za rok vrátiť až dvojnásobok. Uvedené

javy sa veľmi často spájajú s uplatňovaním neprijateľných zmluvných podmienok a nekalých obchodných praktík, ktoré sú značne rozšírené práve pri poskytovaní peňažných prostriedkov spotrebiteľom. Osobitne problematické sú exekúcie, v ktorých sa vymáhajú plnenia v rozpore s dobrými mravmi, majúce neraz svoj základ práve v neprijateľných zmluvných podmienkach. Občanov trápia aj neprimerané dražby ich nehnuteľností, začaté najmä z dôvodu nesplácania úverov zabezpečených záložným právom, ale aj z dôvodu existencie nedoplatkov na poplatkoch za služby spojené s užívaním bytu. Prax potvrdila zneužívanie nedostatkov v platných zákonoch v neprospech občana, ktorý je slabšou stranou v právnych vzťahoch a nevie sa brániť. Zneužívanie neznalosti slabších jedincov nadobudlo podobu predaja podhodnotených nehnuteľností pri dražbách, predaja obydli pri drobnom dlhu do 1.000 alebo 2.000 eur, kde by sa mohla ako primeranejší prostriedok uplatniť exekúcia.

Celkovo možno konštatovať, že v oblasti požičiavania finančných prostriedkov pretrvávajú v slovenskej spoločnosti značné poškodzovanie práv spotrebiteľov. Zraniteľnosť niektorých skupín občanov rastie

v súvislosti s úrovňou slabého až žiadneho právneho vedomia a v priamej súvislosti s ich ekonomickým a sociálnym postavením, ako aj životnou situáciou. Potreba požičiavať si peniaze sa najčastejšie spája s nezamestnanosťou, neočakávanými výdavkami, neschopnosťou hrať životné náklady rodiny alebo preúverovaním (prípady až päťdesiatich úverov v rodine), čo má vážne následky, ako napr. sociálne vylúčenie občanov, rozpad rodín, samovraždy, alkoholizmus a ďalšie závislosti.

Boj proti úžere začal

Po zhodnotení uvedených skutočností a zistení, že medzery v zákonoch umožňujú doslova likvidovanie slabších spotrebiteľov silnými spoločnosťami poskytujúcimi úver, realizujúcimi dobrovoľné dražby, spoločnosťami zameranými na vymáhanie a exekútormi, bolo treba pristúpiť k nevyhnutným zmenám v právnom poriadku, ktoré by uzákonnili celkovú odplatu za poskytnutie peňažných prostriedkov spotrebiteľovi, zaviedli inštitút úžery do právneho poriadku a ktorými by sa sprísnil podmienky poskytovania spotrebiteľských úverov, realizácie dobrovoľných dražieb a vedenia exekučných konaní.

Čo budú nové zákony znamenať pre ľudí?

Základom navrhovanej právnej úpravy je novelizácia Občianskeho zákonníka, v rámci ktorej sa do slovenského právneho poriadku po viac ako šesťdesiatich rokoch opätovne zavádza inštitút civilnoprávnej úžery a stanovuje sa najvyššia prípustná odplata pre prípad požičiavania finančných prostriedkov spotrebiteľovi. Práve zavedenie civilnoprávneho inštitútu úžery pri súčasnom vymedzení maximálnej odplaty umožní kvalifikovať aj hrubý nepomer v plnení, čím sa vytvorí priestor na ustálenie primeranosti odplaty v oblasti úverov a pôžičiek poskytovaných spotrebiteľom.

Súčasťou navrhovaných zmien v právnom poriadku sú aj zmeny ďalších súvisiacich piatich zákonov, ako sú Exekučný poriadok, zákon o dobrovoľných dražbách, zákon o spotrebiteľských úveroch, zákon o ochrane spotrebiteľa a zákon o Slovenskej obchodnej inšpekcii.

Všetky navrhované zmeny uvedených zákonov sú súčasťou boja proti úžere, ktorých cieľom je:

- ochrániť práva občanov pred úžerníckymi praktikami poskytovateľov úverov a pôžičiek,
- zlepšiť postavenie občanov v exekúciách zavedením drobných exekúcií,
- predísť manipulácii a zneužívaniu dobrovoľných dražieb proti ľuďom,
- sprísniť úpravu a poskytovanie spotrebiteľských úverov a
- zvýšiť ochranu spotrebiteľov pred neprimeranými zmluvnými podmienkami a nekalými praktikami.

Boj proti úžere dáva zmysel všetkým aktivitám, lebo je neprijateľné, aby ľudia na Slovensku museli tak draho preplácať úvery a pôžičky. Zmyslom úveru alebo pôžičky má byť predsa pomôcť dočasne preklenúť zlú finančnú situáciu, a nie ľudsky zruinovať a zlikvidovať človeka. Nikto poskytovateľom úverov a pôžičiek neberie ich právo na zisk, ten však musí byť primeraný. Je nepredstaviteľné, aby požičané peniaze boli za rok preplatené o niekoľko desiatok až sto percent.

Zavedenie inštitútu úžery bude znamenať podstatne väčšiu ochranu práv spotrebiteľov, nebude už hroziť, že spotrebiteľa bude úžerník vykorisťovať a budú jasné pravidlá najvyššej prípustnej odplaty, ktorú bude môcť veriteľ od spotrebiteľa požadovať.

MÁ ÚŽERA OPORU V ZÁKONE?

Aj z uvedeného príkladu je zrejmé, že v slovenskej spoločnosti je obvyklé, že nebankové spoločnosti sa v neoprávnenej miere obohacujú o výšku odplaty, ktorá nemá morálne opodstatnenie a zjavne vybočuje z rámca primeranosti vyjadrenej v podobe dobrých mravov.

Tento nepriaznivý stav treba zmeniť, a preto dochádza, ako som už uviedla, k novelizácii Občianskeho zákonníka a opätovnému začleneniu inštitútu úžery do občianskeho práva. Pripomínam, že novely zákonníka a ďalších piatich zákonov prinášajú početné zmeny v prospech spotrebiteľa a výrazne posilňujú jeho práva.

V Občianskom zákonníku sa tak zavádza definícia inštitútu civilnoprávnej úžery, ktorá podstatným spôsobom rozširuje predovšetkým subjektívne znaky úžerného právneho úkonu.

Úžerou sa bude rozumieť právny úkon fyzickej osoby, nepodnikateľa, pri ktorom niekto zneužije tieseň, neskúsenosť, rozumovú slabosť, rozrušenie, dôverčivosť, ľahkomyselnosť, finančnú závislosť alebo neschopnosť plniť záväzky druhej strany a dá sa alebo inému sľúbiť alebo poskytnúť plnenie, ktorého majetková hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere.

Úžera pozostáva:

- zo získania odplaty v hrubom nepomere k poskytnutému plneniu a
- splnenia niektorého zo znakov nadvlády nad slabšou zmluvnou stranou (spotrebiteľom).

Čo sprevádza hrubý nepomer odplaty za požičanie peňažných prostriedkov požadovanej od spotrebiteľa?

- 1. Tieseň** – mimoriadne ťaživá situácia poškodeného (alebo inej osoby, ktorej tieseň pociťuje poškodený ako vlastnú tieseň) vyvolaná určitou, hoc len prechodnou naliehavou potrebou, ktorej uspokojenie nie je v možnostiach poškodeného. Spravidla ide o ekonomické ťažkosti, splatnosť dlhu, ktorého nesplatenie môže vážne ohroziť spoločenské postavenie poškodeného. Môže ísť aj o iné ťažkosti, napr. záujem zachovať vlastníctvo bytu na vyriešenie neľahkej sociálnej situácie. V tiesni môže poškodený konať aj vtedy, ak má dostatočné prostriedky na jej odstránenie, avšak ich nemá k dispozícii okamžite (strata alebo odcudzenie dokladov a potrebnej hotovosti ďaleko od domova pod.). Vzťah závislosti sám osebe ešte neznamená stav tiesne u závislej osoby, závislosť však môže

okrem ďalších okolností spolupôsobiť pri vzniku stavu tiesne.

- 2. Neskúsenosť** spočíva napr. v nedostatočnej znalosti cien, nákupných možností, spravidla v spojení s dôverčivosťou. Ide teda predovšetkým o neskúsenosť pri vybavovaní majetkových záležitostí. Neskúsenosť môže byť sprievodným javom nízkeho veku najmä u neploletých, slabej orientácie a nízkeho právneho vedomia u menej vzdelaných osôb a podobne.
- 3. Rozumová slabosť** znamená neschopnosť poškodeného rozpoznať hodnotu svojho plnenia alebo sľubu k hodnote vzájomného plnenia; príčinou môže byť slabomyselnosť, strata intelektových schopností i iné poruchy psychiky v dôsledku duševnej poruchy alebo choroby, prípadne oneskoreného vývoja, prejavujúca sa hlavne v neschopnosti logického uvažovania a myslenia.
- 4. Rozrušenie** je stav prudkého pohnutia mysle vyvolaný určitou bezprostredne predchádzajúcou udalosťou, ktorá mimoriadne intenzívne zasiahla citovú zložku duševného života poškodeného a spôsobila, že v tomto stave nebol schopný uvážiť, či hodnota jeho plnenia alebo sľubu plnenia zodpovedá hodnote plnenia druhej strany voči nemu.
- 5. Dôverčivosť** predstavuje stav a konanie spotrebiteľa, ktorý ako tzv. slabšia zmluvná strana nedisponuje takou mierou obozretnosti, ktorá by mu zaručila ochranu jeho práva pri ekonomickej nadvláde dodávateľa. Spotrebiteľ je tak náchylný uveriť všetkým prezentovaným skutočnostiam, keďže objektívne nemá dispozíciu na kvalifikované posúdenie dodávateľom poskytovaných skutočností.
- 6. Lahkomyselnosť** sa vždy spája s ďalšími znakmi úžery, pričom sa prejavuje tak, že spotrebiteľ v dôsledku zníženej miery vnímania alebo rozumovej vyspelosti neprisudzuje svojmu konaniu také následky, aké by mu v skutočnosti mal prisudzovať. Uvedený znak možno vyjadriť aj tak, že spotrebiteľ svoje konanie berie na „ľahkú váhu“, napríklad nie je pre neho problém zobrať 10 úverov po sebe. K takto vymedzenej ľahkomyselnosti spravidla pristupuje aj nadvláda dodávateľa, ktorý napríklad zanedbaním skúmania bonity alebo zneužitím svojho silnejšieho postavenia profituje na úkor ľahkomyselnosti slabšieho.
- 7. Finančná závislosť alebo neschopnosť plniť záväzky druhej strany** poukazuje na opakujúce sa vzťahy spotrebiteľa s dodávateľom, keď spotrebiteľ (resp. občan) je vlastne už ekonomicke závislý od dodávateľa, napr. tým, že sa u neho úvery zretazili, je preuverovaný, je zaviazaný a ekonomicke závislý od dodávateľa, ktorý je spôsobilý nepriamo ovládať jeho konanie. Ďalším znakom je zneužitie neschopnosti plniť záväzky pri súčasnom zanedbaní posudzovania bonity. Zanedbanie posúdenia bonity a jeho zneužitie dodávateľom veľmi úzko súvisí s finančnou závislosťou, pričom na účely postihnutia úžery postačí naplnenie jedného subjektívneho znaku.

Chcem lepšie zákony na ochranu OBČANOV-SPOTREBITEĽOV.

**Monika Jan-
kowská, štátna
tajomníčka mi-
nisterstva spr-
avidlivosti, tvr-
dí, že situácia
okolo predraže-
ných pôžičiek
a úverov je váž-
na a štát i po-
litici musia za-
čať viac chrániť
svojich občanov
proti úžere.**

**Ako bude
vyzerat' boj
proti úžere po
schválení záko-
na v praxi?**

Predovšet-
kým je potrebné,
aby navrhované
zmeny zákonov,
ktoré zavádzajú do nášho právneho po-
riadku inštitút úžery a o ktorých sa aktuál-
ne v parlamente rokuje, prešli bezo zme-
ny. Akýkoľvek účelový zásah do týchto
návrhov zákonov by totiž mohol poprieť
podstatu boja proti úžere a urobiť z novely
len bezzubý paragraf.

Nielen nebankové subjekty, ale aj sa-
motné banky musia pochopiť, že požičia-
vanie peňazí občanom sa musí riadiť pre-
dovšetkým občianskoprávnymi predpismi,
v rámci ktorých bude upravená aj úžera.

Zavedením inštitútu úžery sa v ce-
lom právnom poriadku významne posil-

„To, čo je vražda v trestnom zákone, to je
v občianskom zákonníku úžera.“ tvrdí Monika
Jankovská, štátna tajomníčka MS SR.

ňujú dobré mravy
tým, že sa vytvára
osobitná kategória
konania v rozpore
s dobrými mrav-
mi zakladajúca
absolútne neplat-
ný úžerný právny
úkon. Znamená
to, že postačí, ak
občan na úžeru
poukáže, potvrdí
jej existenciu,
a bude už na po-
skytovateľovi pô-
žičky, aby na súde
dokázal, že zmluva
nie je úžerná. Toto
je základný princíp
zlepšenej ochrany
občana pred úže-
rou, pretože verite-
lia budú vedieť, ako
postupovať a za

aké nemorálne konanie a zmluvy ich bude
spoločnosť pranierovať. Aj preto si mys-
lím, že zavedenie úžery možno považovať
za historickú udalosť pre slovenský práv-
ny poriadok.

**Ak spotrebiteľ podpísal zmluvu
a nie je si istý, či nejde o prípad úžery,
môže sa automaticky obrátiť na súd,
aby zmluvu posúdil?**

Zmluvu môže spotrebiteľovi pred-
bežne posúdiť aj Komisia na posudzova-
nie spotrebiteľských zmlúv pri Minister-
stve spravodlivosti Slovenskej republiky.

Samozrejme, ak sa spotrebiteľ domnieva,
že je od neho požadované úžerné protipl-
nenie, má právo kedykoľvek sa obrátiť na
súd a žiadať, aby súd uzavretú zmluvu
vyhlásil za neplatnú, a to práve z dôvodu
úžery. Ak spotrebiteľ pri úvere alebo pô-
žičke požičanú sumu už preplatil a je pre-
svedčený, že uzavretá zmluva je úžerná,
má právo na súde žiadať vydanie bezdô-
vodného obohatenia, teda vrátenie sumy,
o ktorú úver alebo pôžičku preplatil a súd
v tomto prípade predbežne posúdi, či je
zmluva platná, alebo nie.

**Čo bude nová právna úprava zna-
menat pre ľudí? Ako sa budú môcť brá-
niť proti úžere?**

Zavedenie inštitútu úžery založenej na
absolútnej neplatnosti úžerného právneho
úkonu zabezpečí, že spotrebiteľ sa ochra-
ny pred úžerou dovoľá vždy. V akomkoľ-
vek súdnom konaní musí súd z úradnej
povinnosti, bez toho, aby sa spotrebiteľ
dovoľával, prihliadať na dôvody absolút-
nej neplatnosti právneho úkonu, a teda aj
úžery. Vďaka absolútnej neplatnosti sa tak
nebude musieť spotrebiteľ vždy sám do-
voľávať ochrany na súde, ale práve nao-
pak, plošnú ochranu mu zabezpečí súd aj
vtedy, ak ho bude žalovať veriteľ, ktorý mu
poskytol peniaze za úžerných podmienok.

**A čo s ľuďmi, ktorí doplatili na úže-
ru a sú buď odsúdení, v exekúcii, alebo
už prišli o svoje majetky, avšak nepri-
merane situácii?**

Exekúcie už priebežne riešime. Vša-
de tam, kde sa od spotrebiteľov poža-
dujú úžerné plnenia a je daný dôvod za-
stavenia exekúcie podľa zákona, súdy aj
z úradnej povinnosti preverujú oprávne-
nosť vedených exekúcií a zastavujú ich.
Niekoľko tisíc exekúcií bolo k dnešnému
dňu zastavených v prípadoch, keď po-
vinným v exekúcii bol dôchodca, ktorému
exekútor vykonával zrážky z dôchodku.

Ak spotrebiteľia v rámci exekúcií, ktoré sa
neskôr ukázali ako nezákonné, prišli o svoj
majetok, majú právo na náhradu škody
a utrpenej ujmy. Osobitne musím myslieť
aj na spotrebiteľov, ktorí boli odsúdení za
trestný čin úverového podvodu, aj keď
práve v týchto prípadoch veľmi často zo
strany veriteľov išlo o úžeru, za ktorú však
žiaden veriteľ nebol odsúdený. Osobne si
myslím, že takto odsúdení spotrebiteľia by
mali podať proti odsudzujúcemu rozsud-
ku mimoriadny opravný prostriedok a ak
to už nebude možné, požiadať o udelenie
individuálnej milosti.

**Vlani bolo evidovaných jeden mi-
lión exekúcií. O koľko stúpol ich počet
za rok?**

Počet prebiehajúcich, neukončených
exekúcií na súdoch v minulom roku pre-
siahol číslo dva milióny osemsto tisíc. Vie-
te si predstaviť to zaťaženie súdov. Aj keď
sa nevedie osobitná štatistika, z vlastných
skúseností usudzujem, že značnú časť
týchto neskončených exekúcií tvoria exe-
kúcie vedené práve proti spotrebiteľom.

**Vedie sa väčšina spomínaných
exekučných konaní na základe rozhod-
nutia súdov alebo rozhodcovských sú-
dov z dôvodu, že ľudia majú v zmluvách
tzv. rozhodcovské doložky?**

Mám zistené, že státisíce exekúcií
sa proti spotrebiteľom vedie práve na
základe rozhodcovských rozsudkov, kto-
ré vydali rozhodcovia vybraní veriteľom.
Áno, každá rozhodcovská doložka zna-
mená potenciálny rozhodcovský rozsud-
dok a často nešťastný ľudský osud. Preto
vystríhame spotrebiteľov, aby si dávali na
rozhodcovské doložky, skryté v spotrebi-
teľských zmluvách, pozor a nebáli sa do-
dávaťa pýtať na formu riešenia možných
sporov.

AKO SA BRÁNIŤ PROTI ÚŽERE DNES?

Aktuálne sa možno proti úžere brániť odkazom na dobré mravy v každom súdnom konaní. Keďže v minulosti a ani po vzniku Slovenskej republiky neobsahoval Občiansky zákonník úpravu inštitútu úžery, čo by sa malo zmeniť práve tento rok, muselo sa siahnuť práve po hodnotách dobrých mravov ako ustálenom hodnotovom systéme, ktorý je aj z historického hľadiska základom slovenskej spoločnosti.

Dobré mravy znamenajú slušnosť a primeranosť v práve. V súčasnosti sa tak spotrebiteľia môžu dovoliavať neplatnosti zmluvy o úvere alebo zmluvy o pôžičke práve pre ich rozpor s dobrými mravmi. Argumentáciou dobrými mravmi sa spotrebiteľia môžu brániť aj v prípade, ak sú žalovaní o zaplatenie dlžnej (úžernej) sumy na súde alebo na rozhodcovskom súde. Stačí len jedna veta – námietka neplatnosti zmluvy pre rozpor s dobrými mravmi a súd už musí skúmať, či spotrebiteľom uzavretá zmluva je platná.

Treba dodať, že zmluva je pre rozpor s dobrými mravmi absolútne neplatná vždy, ak je v rozpore s dobrými mravmi odplata požadovaná za poskytnutie peňažných prostriedkov spotrebiteľovi.

Čo sa stane po prijatí nových zákonov?

Po viac ako šesťdesiatich rokoch sa do slovenského právneho poriadku vracia úprava inštitútu úžery a s ňou spojená absolútna neplatnosť právneho úkonu, ktorým bola úžera spôsobená. Práve absolútna neplatnosť zabezpečí, že spotrebiteľ sa ochrany pred úžerou dovoľá vždy, a to z dôvodu, že v akomkoľvek súdnom konaní musí súd z úradnej povinnosti prihliadať na dôvody absolútnej neplatnosti právneho úkonu, a teda aj na úžeru. Vďaka absolútnej neplatnosti sa tak nebude musieť spotrebiteľ dovoliavať ochrany na súde, ale práve naopak, plošnú ochranu mu zabezpečí súd aj vtedy, ak ho bude žalovať veriteľ, ktorý mu poskytol peniaze za úžerých podmienok.

Príklad:

Nebanková spoločnosť poskytla spotrebiteľovi pôžičku 1.000 eur. Za rok bude žiadať vrátiť 1.500 eur a zažaluje spotrebiteľa na súde o zaplatenie tejto sumy. Súd pred rozhodnutím posúdi zmluvu a zistí, že v prípade tejto pôžičky ide o úžeru. Súd tak bez akejkoľvek aktivity spotrebiteľa posúdi zmluvu ako absolútne neplatnú a zamietne uplatnený nárok veriteľa na zaplatenie úžerých úrokov vo výške 50% ročne. Spotrebiteľ tak bude mať povinnosť vrátiť len finančnú čiastku, ktorú si požičal (istinu).

Vďaka zavedeniu inštitútu úžery do Občianskeho zákonníka sa tak významne posilňujú dobré mravy už len tým, že sa vytvára osobitne vymedzená kategória konania v rozpore s dobrými mravmi zakladajúca absolútne neplatný úžerný právny úkon.

Zavedenie úžery bude znamenať podstatne väčšiu ochranu práv ľudí, nebude už hroziť, že sa proti spotrebiteľom budú priznávať úžerné plnenia zo zmlúv, ktoré sú od počiatku neplatné a konečne bude vďaka zmene zákona každému známe a jasné, čo sa rozumie pod pojmom úžera. Práve tento moment je nielen po právnej stránke, ale aj po stránke psychologickej a výchovnej veľmi významný, pretože veritelia, ako som to konštatovala už na inom mieste, budú vedieť, ako sa správať a za aké konanie ich spoločnosť bude odsudzovať.

brániťsaoplatí.sk

PREVENČIA, OCHRANA A POMOC ĽUĐOM V NÚDZI

7 KROKOV NA OCHRANU SPOTREBITEĽA

- 1. Zmena legislatívy** – limitovanie odplaty, rozšírenie zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok, zákaz výberu poplatkov, ktoré nemajú nijaký reálny základ; úprava nového dôvodu neplatnosti zmluvy, ktorá bola dosiahnutá nekalými obchodnými praktikami; úprava režimu neplatnosti zmluvy pri predajnej akcii mimo predajne predávajúceho; súdna kontrola výkonu záložného práva.
- 2. Obmedziť/zrušiť činnosť rozhodcovských súdov** pri spotrebiteľských kauzách
- 3. Novela exekučného poriadku** (aby exekútori nevykonávali neprimerané exekúcie pri drobných exekúovaných sumách v takýchto prípadoch a aby spotrebiteľ pri drobnej pôžičke neprišiel o bývanie)
- 4. Pravidelné informovanie súdov** o prípadoch a používaní neprijateľných zmluvných podmienok a nekalých obchodných praktík, vytvorenie zoznamu neprijateľných zmluvných podmienok a nekalých obchodných praktík (aby vedeli objektívnejšie posúdiť neprimeranosť zmluvných podmienok a nekalých obchodných praktík v jednotlivých prípadoch – napríklad čo je revolvingový úver, ako posudzovať odplatu vrátane všetkých poplatkov a pod.)
- 5. Zväčšiť kapacitu, podporiť** organizačne a kompetenčne zásah a činnosť KPPSZ
- 6. Podpora spotrebiteľských zväzov a organizácií** v regiónoch pri ochrane bežných občanov – posilnenie komunikácie MS SR a Komisie so spotrebiteľskými združeniami
- 7. Osveta medzi ľuďmi, občanmi a spotrebiteľmi** v rizikových skupinách (dôchodcovia, vidiek, ľudia s obmedzenými príjmami...), informovanie o rizikových a problémových nebankových subjektoch – s využitím brožúr, online nástrojov a núdzových telefonických línií

PREHL'AD SÚDNYCH ROZHODNUTÍ

Rozsudky súdov, ktorými sa spotrebiteľ môže chrániť a na ktoré môže poukázať v súvislosti s obranou proti úžere

- **Rozhodnutie Krajského súdu v Prešove z 28. septembra 2011 č. k. 3Co 3/2011**

Krajský súd potvrdil rozhodnutie okresného súdu a doplnil odôvodnenie s tým, že upozornil na zneužitie ľahkovážnosti a núdze spotrebiteľa zo strany nebankovej spoločnosti. Nebanková spoločnosť nijako nepreukázala, že by ju zaujímala bonita, stav núdze žalovaného a skutočnosť, či spotrebiteľ dokáže plniť záväzky z úverového vzťahu. Krajský súd prelomovo ustálil, že určitú mieru ľahkovážnosti spotrebiteľa treba považovať za kvalifikačné kritérium, ktoré je spôsobilé privodiť nadvládu veriteľa nad dlžníkom. Ak nebanková spoločnosť využila ľahkomyseľnosť spotrebiteľa, musí niesť dôsledky, a to aj pri nedbanlivosti pri overovaní bonity spotrebiteľa, životných nákladov a celkovej schopnosti splácať úver. Absolútne neplatným

právnym úkonom je aj úver poskytnutý za neprimerané protiplnenie pri zneužití tiesne alebo ľahkovážnosti spotrebiteľa. Pri tzv. civilno-právnej úžere je podľa názoru krajského súdu úverová zmluva absolútne neplatná pre rozpor s dobrými mravmi (§ 39 Občianskeho zákonníka).

- **Rozhodnutie Krajského súdu v Prešove z 8. decembra 2011 č. k. 16Co/71/2011**

Predmetom súdnej kontroly z hľadiska princípov absolútnej neplatnosti právnych úkonov sa stala zmluva o úvere zo 16. apríla 2007, podľa ktorej žalovaný nebankový subjekt poskytol žalobcovi na štyri mesiace úver 40 000 Sk (1 328 eur) za poplatok 17 600 Sk (584 eur), teda v prepočte na ročné vyjadrenie ceny úveru per annum ide o úver za cenu 132%. Už len samotná skutočnosť, že cenu úveru vyjadruje trojciferné číslo je zarážajúca a odôvodňujúca zvýšenú pozornosť z hľadiska prvkov úžery a nesprávnosti právneho úkonu.

Súdy už judikovali, že aj ľahkomyseľnosť dlžníka je kvalifikačným kritériom úžery (napr. Krajský súd v Prešove vo veci 3Co 3/2011). Kvalifikačné kritériá úžery nie je možné taxatívne uzavrieť. Vzhľadom na nedostatok explicitnej úpravy tzv. civilnoprávnej úžery sa dá judikatúrou dosiahnuť rovnaký výsledok. Civilnoprávna úžera spôsobuje neplatnosť právneho úkonu v celom rozsahu pre rozpor s dobrými mravmi (NS ČR 21Cdo 1484/04), pretože sa poskytuje úver pri nadvláde veriteľa za úžernú cenu úveru. V danom prípade pri zjavnom využití (aj) ľahkovážnosti dlžníka stačí, že nadvláda nad dlžníkom sa dosiahne aj len z nedbanlivosti (KS v Prešove 3Co 3/2011).

V predmetnej veci ide o cenu úveru 132 % p. a. a odvolací súd túto extrémnu až úžernú odplatu za úver považuje za dôvod absolútnej neplatnosti úveru bez ďalšieho skúmania. Neprimeraná odplata za úver tak ohrozuje najmä sociálne slabšie obyvateľstvo a úverový právny úkon za takéto úžerné protiplnenie je ťažko možné podrobiť moderácii. Z celospoločenského hľadiska sú takéto úverové praktiky nebezpečné pre neprimerané úverové zaťaženie obyvateľstva.

- **Rozhodnutie Krajského súdu v Prešove z 25. septembra 2013 č. k. 3Co 151/2013**

Aj keď vnútroštátne právne predpisy inštitút civilnoprávnej úžery explicitne neupravujú, táto odporuje dobrým mravom a ustanoveniu § 39 Občianskeho zákonníka. Absolútne neplatným právnym úkonom je aj úver poskytnutý pri zneužití tiesne alebo ľahkovážnosti za neprimerané protiplnenie (úroky, poplatky). V konečnom dôsledku ide o skutkovú podstatu trestného činu úžery, len na trestnoprávny postih ab-

sentuje úmysel. Ľahkomyseľnosť síce nie je v § 235 Trestného zákona súčasťou skutkovej podstaty, ale na účely tzv. civilnoprávnej úžery okruh kvalifikačných kritérií nie je taxatívny (porov. rozhodnutie rak. Najvyšší súdny dvor OGH 3Ob 816/53). K otázke tzv. civilnoprávnej úžery a neplatnosti zmluvy úverovej povahy z tohto dôvodu teda k skutkovej podstate trestného činu úžery pri nepreukázaní úmyslu odvolací súd poukazuje na rozsudok NS ČR č. k. 21Cdo 1484/2004. Z dôvodu tzv. civilnoprávnej úžery je právny úkon absolútne neplatný pre rozpor s dobrými mravmi (§ 39 OZ). Súd ďalej judikoval, že z dôvodu úžery je neplatný celý úverový vzťah, nielen jeho časť (porov. OGH 4Ob 505/64).

- **Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 1993/2001, zo dňa 8.4.2003**

„Pri aplikaci platného občanského zákoníku je třeba přihlížet k tradičním principům občanského práva, obsaženým též v obecném zákoníku občanském z r. 1811, a také k § 253 platného trestního zákona. Proto lichovní smlouvy, tedy takové smlouvy, které smluvní strana uzavře zneužívaje něčí nezkušenosti, tísně nebo rozumové slabosti nebo něčího rozrušení, přičemž dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, jsou pro rozpor s dobrými mravy absolutně neplatné podle § 39 ObčZ. O lichovní smlouvu podle občanského práva jde v případě, kdy jednající z okolností věci věděl anebo musel vědět, že druhá strana je postižena okolnostmi uvedenými shora, a tuto okolnost využil; nevyžaduje se, aby jeho jednání bylo současně v trestním řízení označeno za trestný čin.“

ŠTÁTNE ORGÁNY, AKTÍVNE V OBLASTI OCHRANY SPOTREBITEĽOV

Slovenská obchodná inšpekcia (SOI)

SOI je orgán štátnej správy. Je všeobecným orgánom trhového dozoru na úseku ochrany spotrebiteľa na vnútornom trhu. Postihuje porušovanie práv a povinností predávajúcich vo vzťahu k spotrebiteľovi. Je oprávnená kontrolovať používanie neprijateľných zmluvných podmienok a nekalých obchodných praktík a sankcionovať porušovanie zákona. Je oprávnená vydať predbežné opatrenie, ktorým môže zakázať napríklad používanie neprimeraných nekalých obchodných praktík.

Kontakt:

Ústredný inšpektorát
Slovenskej obchodnej inšpekcie
poštový priečinok 29
Prievozská 32
827 99 Bratislava 27

Kontakty na jednotlivé regionálne inšpektoráty
SOI sú dostupné na stránke:

<http://www.soi.sk/sk/Kontakt.soi>

Komisia na posudzovanie podmienok v spotrebiteľských zmluvách

Ministerstvo spravodlivosti SR
Župné námestie 13
813 11 Bratislava
Tel. č.: +421 2 59353 189, +421 2 59353 399,
+421 2 59353 135, +421 2 59353 413
Fax: 421 2 593 53 606

Centrum právnej pomoci

Kancelária Bratislava
Námestie slobody 12
P.O. BOX 18
810 05 Bratislava 15

Tel: 02 / 496 835 21, 02 / 496 835 22
Fax: 02 / 496 835 20
E-mail: info@legalaid.sk

Celkovo 18 pracovísk – bližšie kontakty podľa
regiónov na www.centrumpravnejpomoci.sk

SPOTREBITEĽSKÉ ZDRUŽENIA – ZDRUŽENIA NA OCHRANU PRÁV SPOTREBITEĽOV

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS

Nám. Legionárov 5
080 01 Prešov
Tel: +421 908 084 541
zdruzenie.hoos@gmail.com
zdruzenie.hoos.po1@gmail.com

Združenie na ochranu finančného spotrebiteľa OFS

Petzvalova 12
949 12 Nitra
zdruzenie.ofs.nitra@gmail.com
zdruzenieofs@gmail.com

Občianske združenie Právne služby spotrebiteľom a vlastníkom bytov

Škultétyho 3
040 01 Košice
Tel: 0908 894 850
janapajtasova@gmail.com

OBČIANSKE ZDRUŽENIA ZAOBERAJÚCE SA PROBLEMATIKOU ŠMEJDOV

Fórum pre pomoc starším

Záhradnícka 24
971 01 Prievidza
Tel. č.: 046/542 03 49
forumlubica@gmail.com

Jednota dôchodcov na Slovensku

Vajnorská 1, 831 04 Bratislava
Tel. č.: +421 2 502 40 297
+421 2 502 40 291
jds@jds.sk